

CERKVENI GLASNIK

Izhaja zadnji teden v mesecu **ZA TRŽIŠKO ŽUPNIJO** Posamezna številka stane 2 Din.

Joško Toporiš, krojaški mojster.

Boj preklinjevanju!

Svetovna vojna nam je zapustila mnogo slabih in žalostnih posledic, med temi tudi preklinjevanje. Že pred vojno se je preklinjevalo, pa vendar ne v toliki meri kot sedaj. V vojni smo bili vojaki skupaj med različnimi narodi in vsakdo je po svoje preklinjal, naši vojaki pa so jih posnemali in to prenesli v domače kraje. Najžalostnejše je preklinjevanje v italijanskem jeziku, kjer se z najgršimi imeni preklinja Bog in prečista Devica Marija. Slab otrok, kateri bi preklinjal svojo mater, veliko slabši kristjan, kateri preklinja svojo nebeško Mater. Tako radi se v raznih potrebah obračamo na preblašeno Devico Marijo za pomoč in kako moremo pričakovati pomoči od Nje, ako jo preklinjamo?!

Včasih koga vprašam, zakaj tako kolneš in že večkrat sem dobil odgovor — »za potrebo se mora«. Ako bi bila resnično upravičeno ta »potreba«, imamo domačih kletvin več kakor dosti. Jako žalostno je tudi tisto pristno kranjsko pridušanje in preklinjevanje svetih zakramentov. Marsikdo je mnenja, da če ne podpre svojega govora s vsemi »prekletimi hudiči«, da njegov govor nima veljave. Resnično pa je ravno nasprotno! Koliko večje spoštovanje ima vsak človek do svojega bližnjega, ko ne sliši od njega kletvine. Kolne pa danes vse vprek, moški, ženske, otroci in celo »inteligenca« ne zastaja. Inteligentni človek ne kolne, govori dostojno in ne kroka celo noč po gostilnah. To je inteligent čeprav morda ne študiran in v priprosti obleki.

Največ preklinjati sem slišal v Trbovljah. Vprašal sem večkrat koga, zakaj tukaj ljudje tako kolnejo, pa mi je skoraj vsak odgovoril, da ne more drugače, ako mu pri delu kaj »nagaja«; saj tako pravijo, da »hudič Trbovlje trese«. Zagorje pa že vleče. Tako so sami priznavali, da je ravno radi preklinjevanja mnogo nesreč. Mnogo kletvine povzročijo ta nesrečni alkohol. O tem spregovorimo še prihodnjič. Treba je to grdo pregreho in nemoralo preprečevati med našim vernim slovenskim ljudstvom, zato sem si namenil zbirati četo, katera bi bila pripravljena bojevati boj zoper preklinjevanje in pijančevanje. Moj namen je ustanoviti klub, katerega člani bi se varovali kletvine in pijančevanja, svarili pa tudi druge. Za vsak prestopok bi moral plačati član kluba predpisano kazen (par dinarjev) in te prispevke bi darovali v dobrodelnostne namene n. pr. Vincencijevi družbi ali kjer koli bi bila potreba.

Prosim in vabim vse tiste, katerim je kaj na tem, da se ta pregreha in nemorala začne zatirati, da pristopijo k temu klubu. V klub se sprejme vsakdo ne glede na stan, spol ali pripadnost politične stranke. Vsakdo, kdor želi pristopiti v ta klub, naj se v teku štirinajst dni zglaš pri meni, nato se skliče sestanek ozir. občni zbor, na katerem določimo pravila, po katerih se hočemo ravnati in izvoliti potrebni odbor. Enaki klub so ustanovili že v Nevljah (glej Prerod štev. 5, stran 69). Mogoče dobimo tudi mi posnemalcev. S politiko se klub ne bode pečal. Klub se ustanovi, ako se priglasijo vsaj pet članov. Zato najtopleje priporočam, da pristopi v klub veliko število članov. Posebne članarine ne bode.

Naše geslo naj bode: proč s preklinjevanjem, proč s pijančevanjem.

Vzgojni vestnik.

S septembrom se zopet prične šola.

V počitnicah je obisk šolske sv. maše in tudi prejemanje mesečnega obhajila precej opešalo. Starše in gospodarje oziroma gospodinje prosimo, da skrbne, da otroci redno hodijo k sv. maši in sicer k osmi, naj gredo ob pravem času od doma, da ne bodo zamujali službe božje. Prosim, da otrok ne jemljete v klopi, če niso bolelni in nimajo zato dovoljenja od g. kateheta. Če enemu brez tehtnega razloga dovolimo hoditi v klop, bi morali vsem in potem bi ne bilo mogoče ohraniti reda v cerkvi, ne izvrševati nadzorstva nad otroci. Torej noben učence ljudske, pa tudi ne meščanske šole, ne sme brez posebnega dovoljenja med mašo in popoldansko službo božjo v klop.

Prosim, da mladino pošiljate tudi k popoldanski službi božji. Ob nedeljah popoldan je naše mladine povsod polno, le v cerkvi jo je premalo.

Starši, ki ne morete otrok doma nadzirati, pošiljajte jih med dnevom v zavetišče na Skalo! Otroci ne smejo biti nikdar prepuščeni sami sebi; mladina, ki se potepa okrog, postane prej ali slej — pokvarjena.

Staršem in obrtnikom. Najtežje je vzgajati moško mladino, ko je šoli odrasla; šolske discipline ni več, nevarnosti so še večje. Pazite, kam ta mladina zahaja, s kom se pajdaši! Ne puščajte jih v gostilne, ne v društva, ki nimajo verske vzgoje!

Posebno pa bi prosil starše in vse mojstre, da pomagajo napraviti red pri obisku službe božje. Nekaj takih mladencev postopa med pridigo pred cerkvijo, drugi se nastavljajo na stopnicah na kor, ti nikdar ne slišijo nobene pridige. Tak mladenič, ki leta ne sliši božje besede, mora polagoma opešati v veri. S prezidavo pri cerkvi ho sedaj dovolj prostora za moške. Skrbite, da bodo vaši sinovi in vajenci hodili k maši v novo kapelo. Tudi na kor naj ne hodijo, ker se tam tudi potikajo po raznih kotih.

Oznanila za mesec september.

Večerne litanije ob sobotah in pred prazniki se vrše s septembrom ob 7. uri zvečer.

1. — Sv. Egidij, ob 9. sv. m. pri sv. Ani.

6. — 14. ned. po Bink. Prva nedelja v mesecu, pred šesto sv. m. skupno obhajilo mož in mladeničev, ki imajo prejšnjo soboto in danes pri vseh spovednicah prednost. Pop. ura molitve, pete litanije presv. Srca Jez. Po litanijah shod za 3. red.

8. — Marijino rojstvo, Mali Šmaren, služba božja ob navadni uri, ob 6. in 10. z blagoslovom. Pop. ob 2. pete litanije M. B. Po litanijah ura molitve za 3. red. Po osmi maši shod za dekliški Mar. vrtec.

12. — Marijino Ime. Ta dan in vso osmino se morejo prejeti popolni odpustki, ki se v drugih letih morejo prejeti tudi za verne duše v vicah, v svetem letu pa le za duše v vicah. Pogoji: prejem sv. zakramentov, navzočnost pri sv. maši, molitev v papežev namen.

13. — 15. ned. po Bink. Služba božja po navadi, popoldan shod za dekliško Marijino družbo.

16. — Kvaterna sreda, meso dovoljeno uživati.

18. — Kvaterni petek, strogi post.
 19. — Kvaterna sobota, meso dovoljeno uživati. Pop. mesečna spoved za deklice.
 20. — 16. ned. po Bink., kvaterna, služba božja po navadi; pop. križev pot in litanije vseh svetnikov, po litanijah je shod za žensko Mar. družbo. Pri cerkvenih vratih se ta dan pobira za Vincencijevo konferenco. Od pol 2. do 2. ura molitve za dekliško Mar. družbo.
 21. — Sv. Matevž, ap., ob 6. farna sv. maša.
 26. — Sobota, popoldan mesečna spoved za dečke.
 27. — 17. ned. po Bink. Sv. Kozma in Damjan, služba božja po navadi, zjutraj skupno obhajilo za dekliško Marijino družbo. Shod mladeniške Marijine družbe.
 29. — Sv. Mihael, arhangel, ob 6. farna sv. maša.

Karl Pirc.

Neurja in poplave v Tržiču.

Huda ura, ki je razsajala na večer 12. avgusta t. l. nad Tržičem in privlekla silno veliko gruščo iz Kokovnice ter napravila prebivalcem okrog župne cerkve mnogo škode, je naše ljudstvo hudo razburila in čestokrat sem slišal tarnati: »Moj Bog, kaj tacega pa še ni bilo, kar Tržič stoji!«

In vendar so take nezgode po gorskih krajih kaj navadnega in so se tudi pri nas več ali manj vedno pojavljale, odkar so se naši pradedje pod Kokovnico nastanili.

Le pogledjmo malo okrog sebe in sklepati bomo morali že iz vse ustrojbe zemlje, da so se tekom stoletij izvršile pri nas premembe, ki jih je povzročila prirodna sila.

Naj le omenim veliko, s svojo goloto za celo okolico značilno vdrtino na hribu za pokopališčem. Od pamtiveka priča, kaj zmore hudournik v naših gorah.

Ali pa pogledjmo za Virjami na Ščetinčevi pristavi velikemu nasipu podoben grič. Nič drugega ni kakor velik kup gruščo, ki ga je pred davnim časom hudournik odtrgal od gore in zanesel po poti od sv. Jožefa tu sem.

Pa podajmo se na bolj realna tla.

Naš kronist gosp. Jakob Peharc omenja v svojih spominih izza preteklih časov¹, da so leta 1831 napravili vrh klanca pod župniščem »iz lehnjaka (Tuffstein) obokani jarek, ki je nekoliko preozek in preravan, bržkone ga bo močno deževje zasulo«. Mož je imel prav! Izza otroških let se spominjam, da je skoraj vsako neurje nanosilo po tem jarku na cesto pred znamenje toliko gramoza, da ga je voda zanašala po celem klanecu.

Pozneje so ta kanal predruščili, a zleh posledic nikakor ne odstranili, marveč le prevalili na posestnike stanujoče pod klanecem, sosebno na one »Na Skali«.

Ti reveži so imeli vedno in imajo še danes mnogo pretrpeti vsled te vodne nadloge.

Med mnogimi le en dogodljaj, ki se je prigodil v jeseni 1895. leta.

Tedanji posestnik Janez Dobrin, močan zdrav mož, se je ob hudem naliivu trudil, da bi na svojem dvorišču sproti odganjal prod, ki ga je nanašal hudournik. Ker je bilo tačas že dokaj hladno, se je od dežja premočen mož hudo prehladil in vsled tega še isto leto umrl.

Pa tudi drugim prebivalcem v označenem okolišu neurje ne prizanaša.

Leta 1863. v novembru je prodala občina g. Joahimu Pollak za 1700 gld. 700—1000 hlodov iz Kokovnice. Ko so vlačili težke čoke po strmih gorskih poreberjih, se je ozemlje zrahljalo, po čereh so se jele trgati po več stotov težke skale in se valiti v dolino.

Ena teh skal je prihrumela z vso silo na župnijski vrt in ondi porušila dva zidova. »Tako se«, pravi že zgoraj omenjeni kronist, »neprestano bojimo, da ne bi danes ali jutri kakka ploha ali nesrečna huda ura vse hiše »Pod farovžem« doli do mostu zasula.«¹

In res je par let pozneje, kakor se stari ljudje še danes spominjajo, pridrvela zopet velika skala iz pečevja. Namerila je pot naravnost proti župnišču in le srečnemu naključju se je zahvaliti, da je obtičala za močnim deblom drevesa, in da se ni zgodila večja nesreča.

V župnem arhivu² se hrani majhen 80—90 let star popis Tržiča, prejcone ga je sestavil znani rodoljub Fortunat Kurnik, ki o Kokovnici dobesedno takole piše:

»Zdaj na Kokovnici pod vrhom več jelovja raste kot smrečja. Na čereh je še precej mecesnov, spodaj pa je rastlo bukovje. Bila so lepa debela debla. Tržiški kovači in kosarji so po toporišča za kladva v fužini na Kokovnico hodili. Kadar se je tako toporišče zlomilo, so kovači koj sami šli ga posekat, ker lepo bukovje je bilo že koj za cerkvijo sv. Jožefa za dobiti. Al sedaj je vse bukovje izginilo, ljudje eden pred drugim posekujejo. Pred kakimi 10—15 leti so bile še precej debele bukve in goli, kakoršnih sedaj niti pod vrhom ni. Dan na dan gredo odrašeni in mali z sekirami po drva. Posekali so vse štore od večjega do manjšega, zdaj pa ker drugega ni več, nosijo po palcu debele veje in hoste v butarah. Kaj za en žalosten nasledek iz tega bo, si vsak sam lahko misli, po vsakem deževju se plohe po grabnih zberejo, ježe delajo, zemlja se spira in sčasoma bo Kokovnica gola pustota postala v veliko nevarnost bližnjim hišam. Večkrat so se že silno velike skale vtrgale in v dno valile, kjer jih nobena reč ne ubrani.«

Pa ne le okrog župne cerkve, tudi v Spodnjem koncu so se pojavljale poplave.

Starejšim ljudem je še dobro znano, kako je nekako pred 65 leti hud naliiv nanesel iz gore po cesti od sv. Jožefa pred Slugovo hišo toliko kamenja, da je bila državna cesta nad 4 m visoko popolnoma zasuta. Stanovalci v bližnji Koržmovi hiši (zdaj lekarna) so hodili v svoja stanovanja skozi okna prvega nadstropja. Promet na državni cesti je bil skozi teden dni popolnoma ustavljen.

Da se kaj tacega za bodoče zabrani, zgradili so obširen jarek poleg stopnjic, kakor ga še danes vidimo.

Državna cesta je postala od tedaj v resnici pred poplavi varna, drugače je pa ostalo še desetletja vse pri starem, dokler se ni županstvo nekako okoli leta 1887. osokolilo in rejo koz in sekanje bukovja po Kokovnici kratkomalo prepovedalo.

Kokovnica se je kmalo dobro zarastla in poplave so ponehale. Ko so se pa vsled stiske med svetovno vojsko zopet koze vtihotapile in se je dovolilo tudi sekanje drv, pričela se je zopet stara nadloga.

Ker se je tačas izrabljala gora bolj na južnem kraju, pod Veliko mizo, je trpela po največ okolica »na Hafnarici«. Kamenja je voda toliko nanesla, da so ondi nepretrgoma napravljali vojaški gramoz za posipanje ceste, a tudi velike skale so pridrcle iz čirov.

Iz tega se vidi, kako hitro se gora sama maščuje nad nami, ako jo preveč izrabljamo.

Še neko posebnost moram omeniti, ki se je tekom zadnjih 100 let dvakrat pripetila v Tržiču.

Mislil namreč na udor celega poreberja nad Konjedercem, na poti proti Pristavi. Prvi se je pripetil nekako okoli 1850. leta. Moja mati mi je čestokrat pripovedovala, kako je šla nekega poletnega večera s svojo odrašeno hčerko na sprehod proti Pristavi.

Polumrak je že zavladal. Bila je popolna tišina, niti najmanjši veterček ni pihljal. A vendar so se vse vrbe, ki so rastle ob cesti nad Konjedercem, silno majale in pripogibale svoje prožne veje skoraj do tal.

Začudene sta opazovali ta nenavaden pojav, dokler jih ni postalo groza, da sta se strahom vrnile proti domu. Drugo jutro, ko se je po Tržiču raznesla novica o usadu na cesti proti Pristavi, sta spoznali, da sta bile priči izrednemu naravnemu pojavu.

¹ Župni arhiv v Tržiču VII, 12 št. 7.

² Župni arhiv v Tržiču VII, 12 št. 10—1.

Drugič, nekako okoli 1876. leta, sem pa sam na svoje oči videl, ko se je prav na istem mestu vnovič odtrgala od gore zemljina, in se premaknila navzdol, tako da je odneslo državno cesto v daljavi 50—70 m za kakih 40 m navzdol in konečno popolnoma odrinilo potok Bistrico iz svoje struge na onstran ležeče pašnike.

Pri tej priložnosti naj še omenim, da se Tržičani vse preveč boje za časa gromenja in treskanja. Vsaj ni bilo še nikoli tekom več stoletij slišati, da bi bila strela udarila v kako poslopje v trgu.

Mi smo v dolini na varnem, ker strela že višje stoječe pečovje nase potegne. V ostalem pa opravi strelovod na gradu in na visokih tovarniških dimnikih tudi svojo dolžnost.

Mrliška kronika.

29. **Ahačič Stanislav**, zak. sin lovca, Sv. Ana, št. 91, star 3 leta, umrl 29. julija.

30. **Slapar Frančiška**, delavka, Tržič 65, stara 20 let, umrla 7. avgusta. Že par let je bolehal na kostni jetiki in bila posebno zadnje leto večinoma v postelji. Mnogo — a tudi potrpežljivo — je trpela v bolezni. Bila je dobra članica dekliške Marijine družbe, ki jo je spremljala na zadnji poti.

31. **Godnov Katarina**, samska hči posestnika, Slap št. 45, stara 48 let, umrla 11. avgusta. Bila je vzorna članica tretjega reda in dekliške Marijine družbe.

32. **Srečnik Štefan**, posestnik in čevljarški mojster, Tržič št. 78, star 62 let, umrl 14. avgusta. Bil je tudi eden izmed starih, dobrih tržičanov: poln vere in ljubezni do cerkve, obče spoštovan mož katoliškega prepričanja, ki je rad podpiral krščanske organizacije, ki so ga tudi spremljale in mu pele na zadnji poti. Dolgo let je nosil tudi nebo pri procesijah. Bil je mož dela, ki si je samo s svojo pridnostjo pridobil čedno premoženje. Njegov mirni značaj si je pridobil polno prijateljev, zato je bil njegov pogreb prav veličasten.

33. **Zaplotnik Rok**, zak. sin čevljarja, Tržič št. 202, umrl po rojstvu.

Janez Zabukovec:

Bistrica.

2.

Ravno nasproti razvalinam starega gutenberškega gradu proti jugu stoji

cerkev sv. Jurija na gori.

To ni sicer nobena gora, saj se dviga le 675 m nad morsko gladino in 169 m nad ravnino, a ljudstvo tako pravi in v starih listinah se tako imenuje. Podobna je prisekanem stožcu. Na ravnici tega stožca je griček, na gričku cerkev sv. Jurija.

Od tržiške župne cerkve rabiš po cesti čez Kovtrnico pol ure v vas Bistrico, da zaviješ s ceste na goro k sv. Juriju. Do cerkve imaš potem še četrt ure. Med hribom grajskih razvalin in goro sv. Jurija je sedlo Pungart, na katerem je postavljena lična **kapelica sv. Jurija**.

Pravijo, da so jo napravili tržiški lovci. Poslikal jo je samouk Marko Štrekelj. Znotraj na levi steni je slika sv. Evstahija s srno, na desni sv. Martina. Zadaj v steni je dolbina, notri lesen kip sv. Jurija na konju, pod seboj ima zmaja. Šamoten tlak je bil nov leta 1898. Vrata so železna, pred vhodom služi kamenita stopnica za klečalnik. Na pročelju nad vrati je naslikan grad, spodaj kapelica na Pungartu in cerkev sv. Neže na Brezjah. Na sliki je tudi lipa, ki je nekdanja stala pred znamenjem, pa jo je vihar podrl okoli leta 1880.

Pri ti kapelici nehote obstaneš, ko si iz vasi prisopel na Pungart, da se nekoliko oddahneš. Če imaš živo domišljijo, ti slika na pročelju vzbuja predstave iz davno preteklih dni, ko so še vitezi tod jezdarili in ko je še grajska gospoda tod mimo hodila. Ali če ti je znana pravljica o zakleti grajski hčeri in juncu, ki tuli v gradu, ti silijo v glavo skrivnostne podobe junakov, ki se v nočni temi plazijo po strmem ska-

lovju, da bi rešili zakleto devico, pa kmalu preplašeni beže iz grajske podrtije. Bog zna, kaj so videli in kaj se je zgodilo. Do danes še ni bilo junaka, ki bi se mu bilo posrečilo rešiti zakleto grajsko hčer

Od kapelice sv. Jurija imaš do cerkve nekoliko zložnejšo in le še kratko pot mimo Kurje doline, kjer je cerkven, sedaj posekan gozd. Ko prideš na vrh, se ti odpre krasen razgled na Karavanke in ravnino proti Kranju, sv. Joštu, Ilovci in triglavskem gorovju. V daljavi poldruga ure zagledaš božjepotno cerkev na Brezjah, od katere te Marija Pomučnica prijazno vabi k sebi. Kako krasna je slovenska zemlja!

Cerkve sv. Jurija po naši domovini se štejejo med najstarejše. Legenda pripoveduje o sv. Juriju, da je rešil kraljevo hčer Aleksandro, ki je bila odločena zmaju za hrano. Jedro te legende je zmaga krščanstva nad paganstvom. Nič čudnega torej ni, da so naši dedje tako radi zidali cerkve na čast sv. Juriju v onih časih, ko je krščanstvo zmagoslavno zavladalo nad paganstvom in kot zavetniku zoper nevero v tistih časih, ko so neverni Turki divjali po naši domovini in da je ravno med vitezi bilo toliko Jurjev, ker je sv. Jurij zgled hrabrega, neustrašenega bojovníka.

Tudi cerkev sv. Jurija nad Bistrico ima častljivo starost. Gruden trdi, da jo je sezidal Jurij Lamberg na čast svojemu patronu.¹ Ker je Jurij Lamberg na Gutenbergu živel v prvi polovici 15. stoletja, bi bila torej cerkev iz tiste dobe, a zvonik z romanskimi linami kaže na večjo starost. Lavtižar omenja, da jo je po ljudskem pripovedovanju zidal gospod iz rodovine Paradeiserjev v bližnjem, sedaj podrtim gradu.² Toda Paradeiserji sploh niso bivali na tem gradu, ampak v Tržiču, kakor nam je že znano iz zgodovine gutenberškega gradu. Zgodovinsko znano je, da so Lambergi ustanovili beneficij pri oltarju sv. Jurija v tržiški župni cerkvi. Leta 1526 je imel ta beneficij 2 keliha.³ Morda je od tod nastala ljudska govorica, da je graščak z bližnjega gradu sezidal cerkev sv. Jurija. Sicer je morda res sezidal kak gutenberški graščak, morda Jurij Gutenberg v 13. stoletju, a gotovega ni nič.

V križki župniji, pod katero je do konca leta 1914 spadala tudi cerkev sv. Jurija na gori, so bile sploh stare cerkve. Po arhivalnih listinah n. pr. je stala cerkev sv. Jerneja v Sničnem gotovo že leta 1340⁴ in cerkev sv. Urha v Žiganji vasi leta 1350⁵. O cerkvi sv. Jurija je gotovo, da je stala leta 1421. Na južni strani prezbiterja, kjer je sedaj žagrad, je bila namreč slika sv. Krištofa z letnico 1421.⁶ Ostanek stare cerkve je prezbiterij v gotskem slogu in zvonik z romanskimi linami.

V začetku 16. stoletja je bila cerkev prenovljena oziroma na novo zidna. Potres, ki je leta 1511 porušil grad Gutenberg, ni prizanesel tudi cerkvi sv. Jurija. Treba jo je bilo skoraj na novo zidati. To priča dejstvo, ker je bila kmalu po potresu posvečena. Ko bi bila prejšnja cerkev še porabna za službo božjo, bi je ne bilo treba posvetiti, ker je bila gotovo posvečena, kakor vse druge podružnice v župniji. V starih časih so bile namreč navadno tudi podružnice od škofa posvečene.

Novo cerkev sv. Jurija je posvetil Daniel de Rubeis, škof kaprulanški, vizitator oglejskega patrijarhata, dne 16. maja 1517. Obenem je posvetil oba oltarja v cerkvi, veliki oltar sv. Jurija in sv. Florijana in na evangeljski strani v ladji oltar sv. Urbana in sv. Nikolaja. Položil je vanja svetinje sv. mučencev Donata, Blaža, Pavlina, Afre in tovarišev ter je podelil 80 dni odpustka za vse čase onim, ki bodo po ske-sani spovedi (to je v milosti božji) obiskali cerkev in ji kaj darovali, sledeče dni: na božič, novo leto, sv. Tri kralje, svečnico, Marijino oznanenje, obiskanje, vnebovzetje, rojstvo, vernih duš dan, na sv. Jurija, Florijana, Urbana, Nikolaja, na godove onih svetnikov, katerih ostanki so v oltarjih, na obletnico posvečenja, ki naj se obhaja na god sv. Urbana.

Tako beremo v listini od 16. maja 1517, katere prepis se nahaja v župnem arhivu v Križah. V prepisu je rimska letnica 1512, ki je nastala, ker je izpuščena številka V. Da je prava letnica 1517, priča listina sama, v kateri je zapisano, da je

bila izdana v petem letu vlade papeža Leona X., ta pa je vladal cerkev od leta 1513 do 1521.

Ta listina je važna, ker se v nji cerkev sv. Jurija imenuje »podružnica kuratne cerkve sv. Križa, ki pripada župniji Kranj v oglejski škofiji«. Pove nam I., da je župnija v Križah nastala iz kranjske župnije in da je takrat že imela svojega dušnega pastirja, a da je bila podložna materni župniji v Kranju in 2. da si je oglejski patrijarh še vedno prisvajal jurisdikcijo ali cerkveno oblast nad župnijo Kranj in župnijami, ki so bile nastale iz nje (Križe, Preddvor, Podbrezje) kljub temu, da je bil cesar Maksimilijan I. župnijo Kranj podaril ljubljanskemu škofu že leta 1507.

Ob vizitaciji leta 1631 je škof ukazal, da se oltar sv. Urbana iz cerkve odstrani. To se ni zgodilo, ampak se je napravil še tretji oltar na listni strani, oltar sv. Marijete. Kdaj, ni natančno znano. Vizitacijski zapisnik iz leta 1654 ga še ne omenja, omenja ga pa že leta 1668.⁷ Verjetno je, da ga je dal napraviti vikar⁸ Peter Tomažin, ki je imel brata kiparja. Bratu je dajal zasluzka z naročili novih kipov in oltarjev po cerkvah, ki jih je bilo takrat v križki župniji sedem (v Križah, Dopljah, Žiganji vasi, Sničnem, Gozdu, Bistrici, pri sv. Neži na Brezjah). Ljudje so se namreč ob kanonični vizitaciji pritoževali, »da vikar stare oltarje proč meče in napravlja nove, ker ima brata slikarja in kiparja.«⁹ Tomažin je bil vikar v Križah od leta 1653 do 1655, rodom iz Kranja. Mogoče je torej, da je bil oltar sv. Marijete postavljen leta 1654 ali 1655. V tem času je bil morda postavljen tudi kip sv. Jurija v velikem oltarju, ker ga vizitacijski zapisnik iz leta 1654 imenuje nov kip in utegne biti tudi delo kiparja Tomažina.

(Dalje prih.)

Razno.

Prezidava cerkve bo tekom septembra končana. V novi kapeli, kakor tudi v stari, napravimo nove klopi, macesnov les za te je daroval g. baron Born. Za kar naj mu bo še na tem mestu izrečena iskrena zahvala. V staro kapelo prideta sedaj dve klopi več. Vsi moški, ki so imeli sedeže na oratoriju, dobe sedaj nove sedeže v novi kapeli, ženske pa v stari kapeli. Vseh sedežev v novi kapeli bo 44. Izmed teh je 21 sedežev oddanih za one, ki so imeli sedeže na oratoriju in v zakristiji i ostalih 23 bo oddalo cerkveno predstojništvo v uporabo, kakor se bo še oznanilo. Prosimo, da s prošnjami za sedeže počakate, dokler ne bodo klopi napravljene. Kdaj se bodo sedeži oddajali, bomo že oznanili. »Pod roko« se ne bo oddal noben sedež. Klopi se bodo oddajale samo možkim.

V novo kapelo smejo ob nedeljah in praznikih med službo božjo samo moški. Za vrata nameravamo postaviti spovednico. Tiste ženske, ki bodo čakale na spoved, bodo samo po sebi umevno smele biti tačas tudi v kapeli. Ob delavnikih pa gredo tudi ženske lahko v to kapelo, če ima morda mož tam svoj sedež. Skrbeti pa moramo, da se več ne zgodi, da bi tu ženske izpodrinile moške, kar se je zgodilo v cerkveni ladji, ko na moški strani ni v klopah niti enega moškega. Saj nam pametne ženske tega gotovo ne bodo zamerile, če skrbimo za to, da bodo tudi moški lahko hodili v cerkev.

Tudi stojišče na moški strani pod korom naj puste ženske za može in mladeniče. Tista dekleta, ki so tam ostajala, naj gredo spredaj ali pa v kapelo M. B.

¹ Zgodovina slov. naroda II, str. 292. — ² Cerkev in zvonovi v dekaniji Kranj, str. 105. — ³ Izvirni zapisnik v tržiškem župnem arhivu. — ⁴ Izvirna listina od 31. avg. 1455 v župnem arhivu v Križah, v kateri je prepis listine od 2. nov. 1340. — ⁵ Izvirna listina od 27. nov. 1350 v župnem arhivu v Križah. — ⁶ Mitt. des hist. Ver. 1860, str. 76. — ⁷ Vizit. zapisnik I. 1668 str. 318 v škof. arhivu v Ljubljani. — ⁸ Vikarji so se imenovali župniki onih župnij, ki so na novo nastale iz starejših. — ⁹ Vizit. zapisnik iz I. 1654 v kapit. arh. v Ljubljani fasc. 52 št. 15.

Na koru sem opazil, da nekateri tam na cerkvenih klopah izvršujejo svojo rezbarsko umetnost s tem, da vrezavajo razne črke v klopi. Vse posetnike kora prosim, da pazijo na take zlikovce in jih naznanijo v župni pisarni, ker je res grdo, če so v cerkvi klopi razrezane, kakor v kakem nediscipliniranem šolskem razredu.

Novo klopi bodo nizke, tako da bo vsak lahko tako sedel, da ne bo imel nog na poklekniku. V stare klopi se danes vsak boji poklekniti, ker so vsi blatni poklekcniki od čevljev. Prvo nedeljo potem, ko so klopi pomite, so vsled tega ravno tako umazane, kakor so bile. Prosim torej, da vsaj v novih klopah ne polagate nog na pokleknike, da ostanejo isti čisti.

Novo električne lustre — dva — za veliki altar smo tudi naročili, stala bosta cirka 12.000 Din. Naš prezbitarij je zelo teman, oba mala lustra na sveče, ki sedaj visita ob velikem altarju, skoro nič ne razsvetlita prezbitarija; tudi ta dva bomo sedaj predelali na elektriko in prideta v kapele. Za električno napeljavo predeljuje električna delavnica g. barona tudi luster, ki ga je podarila cerkvi gospa Mally.

Nova električna napeljava toka oziroma žic je že izvedena v župni cerkvi. Bila je vsled prezidave nujno potrebna. Stara napeljava je bila zelo nepraktična, ker se je elektrika vžigala na štirih krajih v cerkvi, varovalke so bile na koru, kjer nam jih je pokvaril lahko vsakdo. Lani bi bili kmalu za polnočnico popolnoma brez luči, ker nam je nekdo pokvaril varovala. Po novi ureditvi se bo vsa elektrika vžigala iz zakristije, kjer bodo tudi varovala, le kor bo imel svoje vžigalke.

Stroški za prezidavo, za nove lustre, za predelavo starih lustrov in za novo napeljavo bodo zelo veliki. Prihodnjič prinese Cerkvni Glasnik vse račune. Vsem faranom se toplo priporočamo za prostovoljne prispevke. Dosedaj imamo zbranih v ta namen 30.000 Din; prvi kamen za to je dala neka — služkinja, ki ni hotela biti imenovana, darovala je — 2941 Din 50 p. Naj najde mnogo požrtvovalnih posnemovalcev!

Spomeniki na grobeh so last onih, ki jih dajo napraviti oziroma tistih, katerih je grob, na katerem spomenik stoji. Pri starih grobovih, katerih družine so izumrle, pa postane lastnica spomenika župna cerkev, če ni prvotni in pravi lastnik v testamentu drugače določil. Kaki stranski sorodniki, ki se ne morejo izkazati s testamentaričnim volilom, nimajo pravice jemati spomenikov svojih daljših sorodnikov.

Slika sv. Valentina pri sv. Ani. O tej je poslal g. P. Lindtner sledeča strokovna pojasnila. Na sliki vidimo sv. Valentina, ki se vzdiguje v nebo na pol kleče na oblakih in prosi božjega blagoslova, da bi tamošnjemu prebivalstvu živina dobro uspevala in bila obvarovana vsake nesreče. Kar se tiče harmonije perspektive (teže) barv je treba tu razločevati gornji del (sv. Valentin) in spodnji del (pastirček in drugo). Sv. Valentin, ki se vzdiguje v nebo, prostorno oddaljuje od nas in je od žarkov razsvetljen, mora biti tudi v tem primeru lahkejših in milejših barvah slikan. Svetnik je oblečen v svečano obleko, katere okraski dajejo ornatu več živahnosti. Oblaki so deloma razsvetljeni od žarkov. Ozadje je svetlo, kar pomenja, da pride razsvetljenje od Boga in vse ono, kar je čisto, dobro in božanstveno, kakor tudi svetost svetnika.

Pastirček kleči in moli vdano in z zaupanjem k sv. Valentinu. Živali so postavljene po možnosti prostora tako, da so tem bolj vidne in vzbujajo utis pašnje. Grad barona Borna je moral izostati, ker je stavba mnogo večja kot cerkva in bi vsled velikosti gradu stopila cerkva pri vsem tem, da je bela barva zelo vidna, v ozadje in bi izgubila na veljavi. Hribovje je slikano (zračna perspektiva) v daljavi odgovarjajočih barvah. Procesija, ki se počasi premika proti cerkvi, spominja na verno ljudstvo, ki izkazuje čast, zaupanje in hvaležnost sv. Valentinu, kakor tudi na vsakoletno procesijo na binokštni ponedeljek.

Karmelska bratovščina šteje po zadnjem sprejemu na praznik Karmelske Marije 8316 udov.